

De Berlijnsche professor FRIEDRICH KIRCHNER schreef van het wijsgeurig eklekticisme: „Er hat Unrecht, weil in jeder Philosophie alle Sätze so zusammengefügt sind, dasz sie, herausgerissen aus dem Ganzen, unsicher werden.”<sup>21)</sup>

Dit doet mij onwillekeurig denken aan het tot een krans binden van bloemen, geplukt uit tuinen van verschillende flora, en in die tuinen uit perken, verschillend gearrangeerd.

Het geldt ook van het religieus eklekticisme.

Zeker, er is verschil tusschen Wijsbegeerte en Godsdienst; tusschen 'n Philosophie en 'n Religie.

'n Philosophie en 'n Religie.

Ware er geen zonde, dan zou er maar één Philosophie en één Religie wezen; de zonde sloeg ook hier een breuk.

'n Philosophie en 'n Religie komen, bij alle verschil, hierin overeen, dat zij beide een geheel vormen.

'n Philosophie met haar kenleer en zijnsleer, haar leer van de natuur en van den geest.

'n Religie met haar voorstellingen, aandoeningen en gezindheden in het zich op zijn God, als Object, richtend menschelijk subject.

En niet anders dan in een organisme het immanente levensbeginsel de veelheid der organen dús saamgevoegd houdt, dat ze zoowel met elkander als met het geheel in harmonie blijven, houdt ook èn in 'n Philosophie èn in 'n Religie een immanent levensbeginsel de verschillende deelen dus samengevoegd.

Gelijk daar het eene lid het andere steunt en vastheid geeft, en alle saam het geheel, zoo ook geeft hier het eene deel het andere en alle saam het geheel zekerheid.

Het euvel nu, waarmee is behept alle eklekticisme en dus ook de religieusiteit van de intellectueelen onzer jongere generatie, is dan ook dat uit verschillende religies, of ook uit verschillende richtingen in een zelfde religie, om nog weer met KIRCHNER te spreken: uitrukken van stellingen of oordeelen, welke daarin als waarheden gelden, maar die, uit het geheel of, wilt gij, uit het verband gerukt, onzeker worden.

Met een variant op een bekend woord van den ouderen